H4B PROPRETONIC REDUCTION
ELI NS. KOLMAS LOPUSTA LYHENEE -SÄÄNTÖ

(päivitelty 6.3.2024)

H4 HEPREA KIELIOPPI https://gen.fi/h4.html
H4B YLEISTÄ https://gen.fi/h4b.html
H4B Propretonic reduction eli ns. kolmas lopusta lyhenee -sääntö
https://gen.fi/h4b-propretonic-reduction.html

SISÄLLYSLUETTELO (luonnos)

0. Dokumentteja
1. Termi
2. Esimerkkejä
3. Poikkeuksia
3.1 Sijaispidennykset
3.1.1 Med. gem. -juurista johtuneet sanat
3.1.2 Med. lar. ja med. resh -juurista johtuvat sanat
3.1.3 Ontot juuret
3.2 Arkaaiset sanat
3.3 Katlaan-tekijännimet
3.4 Kattaal-tekijännimet
3.5 I- tai it-päätteillä muodostetut sanat
3.6 Nykyheprean uudis- ja lyhennesanat
3.7 Laina- ja vierassanat
3.8 Muita poikkeuksia
4. Epäsäännöllisiä muotoja
4.1 Spontaaneja virtuaalisia kahdennuksia
4.2 Muita epäsäännöllisiä muotoja

0. DOKUMENTTEJA

H Heprea, sivukartta
https://gen.fi/h-sivukartta.html

Academy of the Hebrew Language (Heprean kieliakatemia) (AHL)
https://hebrew-academy.org.il/
Aspinen, Mika: Raamatun heprean kielioppi. Finn Lectura 2011 (MA)
Barkali, Shaul: Luach Hashemot Hashalem. Rubin Mass 2000
Brown–Driver–Briggs Hebrew and English Lexicon.
Hendrickson [1906] 2014 (BDB)
https://delitz.fr/bdb/
Joüon & Muraoka: A Grammar of Biblical Hebrew. 2nd Edition with Corrections.
Gregorian Biblical Press 2009
Klein, Ernest: A Comprehensive Etymological Dictionary
of the Hebrew Language. Macmillan 1987 (Klein)
https://www.sefaria.org/Klein_Dictionary?lang=bi
Liljeqvist, Matti: Vanhan testamentin heprean ja aramean sanakirja.

Finn Lectura 2010 (MLH)
Milon Even-Shoshan. Vol. 1–6. Hamilon Hechadash 2003 (EShM)
Pealim (heprea–englanti-sanakirja taivutuskaavoineen)
https://www.pealim.com/

1. TERMI

Propretonic reduction (propr. red.) tarkoittaa painollista tavua edeltävän pitkän tavun lyhenemistä katkovokaaliksi painon siirtyessä eteenpäin. Säännöstä voidaan käyttää myös epätarkkaa yksinkertaistettua nimitystä "kolmas lopusta lyhenee". Katkovokaaliksi lyhenevä tavu voi olla kuitenkin tilanteesta riippuen lopusta lukien myös toinen, neljäs, viides jne.

Sääntö kuuluu seuraavasti:

> Painollista tavua edeltävän tavun pitkä kamats- tai tseirei-vokaali lyhenee katkovokaaliksi painon siirtyessä eteenpäin.

Lyheneminen koskee siis kamats gadol (ָ) ja pitkiä tseirei-vokaaleja (ֵ). Muita pitkiä vokaaleja (i, o, u) tämä sääntö ei koske.

Lisäksi on huomattava joukko sanaryhmiä ja sanoja, joihin ei sovelleta propr. red. -sääntöä, katso kohta 3.

tonic: painollinen tavu
pretonic: painollista tavua edeltävä tavu
propretonic: painollista tavua edeltävää tavua edeltävät tavut
reduction: väheneminen, supistuminen

דָּבָר
דְּבָרִים

2. ESIMERKKEJÄ

Kurkkuäänteisiin eli laryngaaleihin tulee shvan sijaan chataf- eli sieppausvokaali, yleensä chataf patach eli a-vokaali.

אָהַב אֲהַבְתֶּם אֲהַבְתֶּן

H9 אהב ahav (208x) rakastaa, pitää jostakin (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-xhb.html

אָחוֹת אֲחוֹת־ אֲחָיוֹת אַחְיוֹת־

fem. sisar

H2 אחה acha (0/) liittyä yhteen: veli, sisar, tulisija (juuri)

בָּרוּךְ בְּרוּכָה בְּרוּכִים בְּרוּכוֹת

adj. (pa. pass. partis.) siunattu, kiitetty "polvilleen laitettu"

H9 ברך barach (330x) olla polvillaan, pi. siunata, kiittää, ylistää (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-brk.html

הָיָה הָיֵיתָם \ {הָיִיתָם} הָיִיתָן \ {הָיִיתֶן}

H9 היה haja (3576x) olla, tulla, tapahtua (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-hjh.html

זָהָב זְהַב־ זְהָבִים זַהְבֵי־

mask. kulta

זְהָבְךָ

yks. + suff. yks. 2. mask. sinun kultasi

H2 זהב zahav (0/378) välkehtiä kirkkaana, vetää puoleensa: kulta (juuri)

זָקֵן זְקֵנָה זְקֵנִים זְקֵנוֹת

adj. & subst. (pa. partis.) vanha (ihminen)

זְקֵנִים *זְקֵנֵי־ זִקְנֵי־

mask. mon. vanhat

H9 זקן zaken (18x) olla vanha, tulla vanhaksi (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-zqn.html

חָדָשׁ חֲדָשָׁה חֲדָשִׁים חֲדָשׁוֹת

adj. uusi

חֵמָה חֲמַת־ חֵמוֹת חֲמוֹת־

fem. teelaa-nom. (125x) viha "kuumuus"

H9 יחם jacham (6x) pa. & pi. olla kuuma; olla kiimassa, paritella (verbi)

יִשְׂרָאֵל יִשְׂרְאֵלִי

mask. henk. & fem. paik.; adj. & subst. PBH israelilainen, israelilaismies

כָּתַב כְּתַבְתֶּם כְּתַבְתֶּן

H9 כתב katav (223x) kirjoittaa, piirtää, kaivertaa (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-ktb.html

לֵבָב לְבַב־ לְבָבוֹת *לְבְבוֹת־ לִבְבוֹת־

mask. sydän = לֵב lĕv

לִבִּי

yks. + suff. yks. 1. c. minun sydämeni

לְבָבִי

adj. sydämellinen

לְבָבִי לְבָבִית לְבָבִיִּים לְבָבִיּוֹת

H2 לבב lavav (5/) olla keskuksena/sydämenä (juuri)
> to will, att vilja

מֵגֵן מְגִנָּה מְגִנִּים מְגִנּוֹת

mēgĕn adj. & subst. (hif. partis.) PBH vartioiva, puolustava,
vartiomies- tai -nainen, NH (urh.) puolustaja

גַּן

mask. puutarha "muurilla/aidoilla ympäröity/suojeltu" גַּנִּים

H9 גנן ganan (8x) suojata muurilla (verbi)

- megen-sanan lopussa olevan umpitavun muuttuminen päätteen edellä ei liity propr. red. -sääntöön – propr. red. -sääntö koskee vain pitkien avotavujen lyhenemistä katkovokaalisiksi
- med. gem. -juuri tulee näkyviin taivutusmuodoissa

מוֹשָׁב מוֹשַׁב־

מוֹשָׁבִים\מוֹשָׁבוֹת מוֹשְׁבֵי־\מוֹשְׁבוֹת־

mask. (44x) istuin, asuinpaikka, asunto

H9 ישב jashav (1036x) istua, istuutua, asettua, olla paikoillaan, asua (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-j3b.html

מֶמְשָׁלָה מֶמְשָׁלֶת־ מֶמְשָׁלוֹת מֶמְשְׁלוֹת־

fem. (miktaalaa-nom.: tekemispaikka) (17x) hallitus, hallitseminen, hallitusvalta, valtakunta, sotajoukko "paikka, missä hallitaan [sanoilla])"

H9 משל mashal (120x) hallita (sanoilla); sepittää sananlaskuja (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-m3l.html

מָקוֹם מְקוֹם־ מְקוֹמוֹת מְקוֹמוֹת־

mask. (maakool-nom.) paikka

H9 קום kum (629x) nousta pystyyn, toteutua, onnistua, kestää (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-qwm.html

קָטָן קְטַנָּה קְטַנִּים קְטַנּוֹת

adj. pieni

H9 קטן katon (4x) olla pieni, vähäinen (verbi)

- katan-sanan lopussa olevan pitkävokaalisen umpitavun lyheneminen päätteen edellä ei liity propr. red. -sääntöön – propr. red. -sääntö koskee vain pitkien avotavujen lyhenemistä katkovokaalisiksi
- ns. spontaani eli oma-aloitteinen kahdentuminen eli pitkän avotavun muuttuminen lyhytvokaaliseksi umpitavuksi

רָעָב רְעַב־

mask. (abstr. subst., ei mon.) (101x) nälkä, nälänhätä

רְעָבָם

yks. + suff. mon. 3. mask.

הָרָעָב שֶׁלָּהֶם

שָׂדֶה שְׂדֵה־ שָׂדוֹת שְׂדוֹת־

mask. pelto, aukio, kenttä

שָׁלוֹם שְׁלוֹם־

שְׁלוֹמוֹת \ שְׁלוֹמִים שְׁלוֹמוֹת־ \ שְׁלוֹמֵי־

mask. eheys, täyteys, rikkomaton kokonaisuus, terveys, hyvinvointi, menestys, siunaus, rauha (= Jeesus: Ps. 120:7, Ef. 2:14)

שְׁלוֹמִי

yks. + suff. yks. 1. c.

הַשָּׁלוֹם שֶׁלִּי

תְּאָבוֹן *תֵּאָבוֹן־ תַּאֲבוֹן־

תיאבון

mask. (kittaaloon-nom., abstr. subst., ei mon.) PBH halu, ruokahalu

- propr. red. -sääntö ei koske sijaispidentynyttä tee-tavua
- chataf patach vaikuttaa kuitenkin sitä edeltävään tavuun vastaavan täysvokaalin (patach)

תָּקוּם תְּקוּמֶינָה

pa. impf./fut. yks. 3. fem. & yks. 2. mask. + pa. impf./fut. mon. 3./2. fem.

H9 קוּם kum (629x) nousta pystyyn, toteutua, onnistua, kestää (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-qwm.html

EKSKURSSI: JEESUKSEN NIMESSÄ

שֵׁם־יֵשׁוּעַ

Jeesuksen nimi

הַשֵּׁם שֶׁל יֵשׁוּעַ

בְּשֵׁם־יֵשׁוּעַ

Jeesuksen nimessä

בְּ הַשֵּׁם שֶׁל יֵשׁוּעַ בַּשֵּׁם שֶׁל יֵשׁוּעַ

בֶּאֱמוּנָה

uskossa, uskon kautta, uskoen

3. POIKKEUKSET

3.1 SIJAISPIDENNYKSET

3.1.1 MED. GEM. -JUURISTA JOHTUNEET SANAT

Propretonic reduction -sääntöä ei sovelleta tiettyihin sanaryhmiin ja sanoihin. Esim. sijaispidentyneihin tavuihin ei sovelleta propr. red. -sääntöä.

Mediae geminatae eli kahdennetuista kfulim-juurista (ע״ע) johtuvissa sanoissa voi kahdentumattomien konsonanttien yhteydessä olla sijaispidennys, joka säilyy myös propretonic-asemassa.

Vertailun vuoksi ensin normaali med. gem. -juuresta johtuvan sanan taivutus:

רַב רַבָּה רַבִּים רַבּוֹת

רַב־ רַבַּת־ רַבֵּי־ רַבּוֹת־

adj. & subst. & adv. (460x) suuri; opettaja, rabbi; kyllin, riittävästi

H9 רבב ravav (25x) olla suuri, runsaslukuinen; ampua (nuolisade) (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-rbb.html

Sitten sijaispidentyneitä muotoja, joihin ei sovelleta propr. red. -sääntöä:

הַר הַר־ הָרִים הָרֵי־

*הַרִים

mask. (547x) vuori

H2 הרר harar (0/~600) työntyä esiin, eristää: vuori (juuri)

קַר קָרָה קָרִים קָרוֹת

קַר־ קָרַת־ קָרֵי־ קָרוֹת־

adj. kylmä

H9 קרר karar (4x) MH olla kylmä, BH hif. pitää kylmänä (verbi)

רַע רָעָה רָעִים רָעוֹת

רַע־ רָעַת־ רָעֵי־ רָעוֹת־

adj. & subst. paha

H2 רעע ra'a (107/) tehdä pahaa, olla paha (juuri)

3.1.2 MED. LAR. JA MED. RESH -JUURISTA JOHTUVAT SANAT

Myös med. lar. ja med. resh -juurista johdettuihin sanoihin voi tulla virtuaalisen kahdennuksen sijasta sijaispidennys, joihin ei sovelleta propr. red. -sääntöä.

עָרִיץ עָרִיצָה עָרִיצִים עָרִיצוֹת

*עַרִיץ

adj. & subst. (kattiil-nom.) (20x) voimakas, väkivaltainen

H9 ערץ arats (15x) kauhistua, kauhistuttaa (verbi)

תְּאָבוֹן תַּאֲבוֹן־ תַּאֲבוֹנוֹת תַּאֲבוֹנוֹת־

*תִּאָבוֹן תיאבון

mask. (kittaaloon-nom. > keetaaloon-nom) PBH halu, ruokahalu

H9 תאב ta'av (3x) kaivata, ikävöidä, pi. inhota (verbi)

שֵׁרוּת שֵׁרוּת־ שֵׁרוּתִים שֵׁרוּתֵי־

*שִׁרוּת שירות

mask. (kittuul-verbaalisubst. pi.) PBH palvelu "palveleminen", mon. WC

H9 שרת sheret (97x) pi. palvella (verbi)

3.1.3 ONTOT JUURET

Ontoista eli med. vav–jod -juurista (ע״וי) johtuvissa sanoissa on keskimmäisen heikon male-kirjaimena näkyvän radikaalin katoamisen jälkeen sijaispidentynyt pitkä kamats- tai tseirei-vokaali.

אֵלוֹן אֵלוֹן־ אֵלוֹנִים אֵלוֹנֵי־

mask. (oon-nom.) (10x) korkea vahva puu, tammi

אֵלוֹנֵי־מַמְרֵא

paik. mask. mon. Mamren tammisto (1Moos14_13)

H2 איל il (0/) olla korkea, vahva (juuri)

הֵד הֵד־ הֵדִים הֵדֵי־

hēd mask. (1x, Hes07_07) ilohuuto, NH kaiku, reaktio

• הוד huutaa ilosta, ylistää, v. NH (denom. הֵד) polel (pi.) הוֹדֵד kaikua

vrt. הדד v. NH (denom. הֵד) kaikua,

pilpel הִדְהֵד nostaa ääni, huutaa hurraa-huuto

וָו וַו־ וָוִים וָוֵי־

mask. (pa. partis.) (13x) kiinnitys- tai ripustuskoukku, haka, naula,
"kiinnittävä, yhteen liittävä"

H2 ווו vuv (0/~50000) kiinnittyä yhteen: haka, ja-konjunktio (juuri)

עִיר עִיר־ עָרִים עָרֵי־

fem. kaupunki "näkyvillä oleva"

H2 עור ur (86/) olla näkyvissä muusta erotettuna: kaupunki, v. herätä (juuri)
https://gen.fi/h2-cwr.html

רָץ רַץ־ רָצִים רָצֵי־

mask. (pa. partis.) juoksija, (shakissa) lähetti

רָצָה רָצַת־ רָצוֹת רָצוֹת־

fem. (pa. partis.) (nais)juoksija

H9 רוץ ruts (80x) juosta (verbi)

• vrt. tert. he -juurista muodostuneet sanat, esim.

דָּג דַּג־ דָּגִים דְּגֵי־

mask. kala "runsaslukuiseksi lisääntyvä"

H9 דגה daga (1x) lisääntyä runsaslukuiseksi (verbi)

3.2 ARKAAISET SANAT

Propretonic reduction kuuluu heprean kielen myöhäisempään kehitysvaiheeseen. Jotkut tärkeät sanat ovat vakiintuneet arkaaiseen eli muinaiseen muotoon.

אֵלִיָּהוּ

henk. mask. Elia "Jahve/Herra on minun Jumalani"

אָנוֹכִי [אָנֹכִי]

pers.pron. (korostava) (359x) minä = אֲנִי (871x)

H2 אנה ana (6/) suunnata, vaikuttaa, v. valittaa, surra, pi. sallia (juuri)

אֳנִיָּה

fem. laiva "määräsatamaan suuntaava"

בַּיִת בֵּית־ בָּתִּים בָּתֵּי־
בֵּיתִים*

mask. (yks. diftongisegol.) (2036x) talo

- juuren keskimmäinen radikaali nun on muuttunut jod-kirjaimeksi, he-kirjain puolestaan vahvistunut taviksi
- monikon tav-kirjaimessa oleva erittäin poikkeuksellinen vokaalin jälkeinen dagesh kal -piste on muistuma juuren keskimmäisestä nun-kirjaimesta

H9 בנה bana (373x) rakentaa, perustaa, saada jälkeläisiä (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-bnh.html

מָגֵן מָגֵן־ מָגִנִּים מָגִנֵּי־

māgĕn mask. (mem-nom.) (63x) kilpi

מָגֵן־דָּוִד אָדֹם מגן דוד אדום

erisn. mask. Magen David Adom "Daavidin kilpi (on) punainen", humanitaarinen auttamisjärjestö (= Punaista Risti)

H9 גנן ganan (8x) suojata muurilla (verbi)

שָׁבוּעַ שְׁבוּעַ־ שָׁבוּעוֹת שְׁבוּעוֹת־

mask. (20x) viikko

שָׁבוּעוֹת

mon. viikot, viikkojuhla eli helluntai

שְׁבוּעַיִם

du. kaksi viikkoa

תֵּבָה תֵּבַת־ תֵּבוֹת תֵּבוֹת־

תיבה תיבת־ תיבות תיבות־

fem. BH (Nooan) arkki, (Mooses-vauvan) kaislakori, NH laatikko "koppa"

- etymologia 1: lainasana egyptin kielestä
- etymologia 2: muutoin tuntematon juuri תיב "hyvän säilyttämispaikka"
  - sisarj.

    H9 טוב tov (42x) olla hyvä, miellyttävä, arvokas, voida hyvin (verbitaul.)
    https://gen.fi/h9-9wb.html

3.3 KATLAAN-TEKIJÄNNIMET

- katlaan-tekijännimen a-vokaali säilyy myös propretonic-asemassa

(7)

סַפְרָן סַפְרַן־ סַפְרָנִים סַפְרָנֵי־

mask. (katlaan-nom.: adj., ammatti/tekijännimi) NH kirjastonhoitaja

סַפְרָנִית סַפְרָנִית־ סַפְרָנִיּוֹת סַפְרָנִיּוֹת־

פַּחְדָּן פַּחְדַּן־ פַּחְדָּנִים פַּחְדָּנֵי־

adj. & subst. (katlaan-nom.: adj., ammatti/tekijännimi) MH pelkäävä, pelkurimainen, pelkuri

פַּחְדָּנִית פַּחְדָּנִית־ פַּחְדָּנִיּוֹת פַּחְדָּנִיּוֹת־

שַׁחְקָן שַׁחְקַן־ שַׁחְקָנִים שַׁחְקָנֵי־

mask. (katlaan-nom.: adj., ammatti/tekijännimi) NH näyttelijä

שַׁחְקָנִית שַׁחְקָנִית־ שַׁחְקָנִיּוֹת שַׁחְקָנִיּוֹת־

Huomaa, että kaikki aan-päätteiset sanat eivät ole katlaan-tekijännimiä, esim.

אֶלְפָּן אֶלְפַּן־ אֶלְפָּנִים אֶלְפְּנֵי־

mask. PBHL (aram. אֶלְפָּנָא) opetus, ohjaus,
NH kurssimuotoinen lyhyt kielikoulu
H9 אלף alaf (5x) oppia, pi. opettaa, hif. tuottaa jälkeläisiä tuhatmäärin (verbi)

3.4 KATTAAL-TEKIJÄNNIMET

Kattaal-tekijännimiin ei yleensä sovelleta propr. red. -sääntöä.

טַבָּח טַבַּח־ טַבָּחִים טַבָּחֵי־

mask. (kattaal-nom.: ammatti/tekijännimi) (32x) kokki "teurastaja, tappaja"

טַבָּחִית טַבָּחִית־ תַּבָּחִיּוֹת טַבָּחִיּוֹת־

סַפָּר סַפַּר־ סַפָּרִים סַפְּרֵי־

mask. (kattaal-nom.: ammatti/tekijännimi) PBH parturi

סַפָּרִית סַפָּרִית־ סַפָּרִיּוֹת סַפָּרִיּוֹת־

Jos kattaal-tekijännimen feminiinimuoto muodostetaan segolaattisen kattɛ́lɛt-nominityypin mukaan, niin näihin muotoihin sovelletaan propr. red. -sääntöä.

דַּיָּג דַּיַּג־ דַּיָּגִים דַּיָּגֵי־

mask. (kattaal-nom.: ammatti/tekijännimi) (2x) kalastaja

דַּיֶּגֶת דַּיֶּגֶת־ דַּיָּגוֹת דַּיְּגוֹת־

דָּג

mask. kala "nopeasti lisääntyvä"

נַהָג נַהַג־ נַהָגִים נַהָגֵי־

mask. (kattaal-nom.: ammatti/tekijännimi)
(virtuaalinen eli näkymätön kahdennus) NH kuljettaja

נַהֲגֶת נַהֲגֶת־ נַהֲגוֹת נַהֲגוֹת־

Monissa arkaaisissa eli muinaisissa kattaal-nomineissa propr. red. -sääntöä kuitenkin sovelletaan.

אַיָּל אַיַּל־ אַיָּלִים אַיְּלֵי־

mask. [& fem.] (kattaal-nom.: ammatti/tekijännimi) peura "korkealla oleva"

שַׁבָּת שַׁבַּת־ שַׁבָּתוֹת שַׁבְּתוֹת־

[mask. &] fem. (kattaal-nom.: ammatti/tekijännimi) sapatti
"työstä lakkaaja, lepääjä"

3.5 I- TAI IT-PÄÄTTEILLÄ MUODOSTETUT SANAT

Monissa i- tai it-päätteellä muodostetuissa sanoissa ei sovelleta propr. red. -sääntöä.

אֶמְצָעִי אֶמְצָעִית אֶמְצָעִיִּים אֶמְצָעִיּוֹת

adj. (alef-nom.) PBH keskellä oleva, keskimmäinen, keski-

יְמָנִי יְמָנִית יְמָנִיִּים יְמָנִיּוֹת

adj. (33x) oikeanpuoleinen, eteläinen

יָמִין

mask. & fem. (kaatiil-nom.) (139x) oikea puoli, etelä; oikea käsi
H3N Kaatiil-nomineja (adj., henkilön asemanimike, maanviljelysana)
https://gen.fi/h3n-kaatiil-nomineja.html

מוֹסָפִית מוֹסָפִית־ מוֹסָפִיּוֹת מוֹסָפִיּוֹת־

fem. (mem-nom.) NH liite "lisäys", affix
H9 יסף jasaf (212x) lisätä, jatkaa, tehdä uudelleen (verbi)

סְפָרְדִי סְפָרְדִית סְפָרְדִיִּים סְפָרְדִיּוֹת

kansallisuusadj. MH sefardi-, espanjalainen (asia)

סְפָרַדִּי סְפָרַדִּיָּה סְפָרַדִּים סְפָרַדִּיּוֹת

kansallisuussubst. MH sefardi- tai espanjalaismies/nainen,
sefardijuutalainen, espanjalainen ihminen

סְפָרַד

paik. fem. (1x, Ob20) Sefarad, MH Espanja

שֵׁמָנִי שֵׁמָנִית שֵׁמָנִיִּים שֵׁמָנִיּוֹת

adj. NH nominaalinen "nimellinen"

תָּוִית תָּוִית־ תָּוִיּוֹת תָּוִיּוֹת־
תווית תוויות

fem. NH merkki

H9 תוה tava (2x, 1Sam21_13, Hes09_04) piirtää; merkitä (ristinmerkillä) (verbi)

Joissakin vanhemmissa sanoissa propr. red. -sääntöä kuitenkin sovelletaan, esim.

יִשְׂרָאֵל יִשְׂרָאֵלִי

mask. henk. & fem. paik.; adj. & subst. PBH israelilainen

3.6 NYKYHEPREAN UUDIS- JA LYHENNESANAT

Nykyhepreaan sepitettyihin uudis- ja lyhennesanoihin ei (yleensä) sovelleta propr. red. -sääntöä.

מַצְלֵמָה מַצְלֵמַת־ מַצְלֵמוֹת מַצְלֵמוֹת־

fem. (mem-nom.) NH kamera

H2 צלם tsalam (0/22) tehdä kuva(patsas),

v. NH (denom. צֶלֶם David Yellin 1864–1941) pi. valokuvata (juuri)

נַדְנֵדָה נַדְנֵדַת־ נַדְנֵדוֹת נַדְנֵדוֹת־

fem. NH keinu

H2 נוד nud (26/) liikkua (juuri)

תָּנָ"ךְ תְּנָ"כִי

mask. teosn. (akronyyminen lyhennesana) Tanach
(Heprealainen Vanha testamentti);
adj. (akronyyminen lyhennesana) NH raamatullinen, vanhatestamentillinen

3.7 LAINA- JA VIERASSANAT

Propretonic reduction -sääntöä ei sovelleta nykyheprean laina- ja vierassanoissa (NHL/FW). Niissä ei käytetä katkovokaaleja eli ääntyviä shva na (avo-shva eli tavun muodostava shva) tai chataf- eli sieppausvokaaleja. Laina- ja vierassanoissa voi siten olla myös pitkiä avoimia a- tai e-vokaalisia propretonic-asemassa olevia tavuja. Heprealaisissa sanoissa tällaiset tavut ovat yleensä katkovokaalisia. Laina- ja vierassanoissa ei myöskään ole kamats katan -vokaaleja, eli kaikki kamats-vokaalit äännetään a-vokaaleina.

Lainasanoissa (NHL) paino siirtyy heprealaisten sanojen tavoin päätteelle, vierassanoissa (FW) paino pysyy sanan vartalolla.

מָתֵמָטִיקָה

fem. FW (kreik.) matematiikka

3.8 MUITA POIKKEUKSIA

Edellä mainittujen taivutusryhmien lisäksi on lukuisa joukko muitakin sanoja, joissa propr. red. -sääntöä ei sovelleta. Useimpia näistäkin voi todennäköisesti ryhmitellä, mutta allekirjoittaneen tutkimukset ovat kesken...

בְּעָיָה בְּעַיַּת־ בְּעָיוֹת בְּעָיוֹת־

fem. MHL (aram. בַּעְיָא kysymys) ongelma "kysymys, puhkeaminen", problem

H2 בעה ba'a (5/) puhjeta, v. kysyä, tutkia perusteellisesti, puhjeta, kiehua (juuri)

בַּקָּשָׁה בַּקָּשַׁת־ בַּקָּשׁוֹת בַּקָּשׁוֹת־

mask. (8x) pyyntö, toivomus

H9 בקש bikesh (225x) pi. pyytää, etsiä, tiedustella (verbi)

גֵּאוּת גֵּאוּת־

fem. (abstr. subst., ei mon.) (8x) kohoaminen, nouseminen,
korkeus, majesteetti, ylpeily

H9 גאה ga'a (7x) olla korkea, tulla korkeaksi, nousta (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-gxh.html

הוֹדָעָה הוֹדָעַת־ הוֹדָעוֹת הוֹדָעוֹת־

fem. MH viesti, tiedotus, tiedoksianto

H9 ידע jada (940x) tietää, tuntea, havaita, osata, BH (myös) yhtyä (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-jdc.html

חֵטְא חֲטָאִים חֲטָאֵי־

chĕt mask. (ɛ-segol.) (33x) rikkomus, synti, syyllisyys,
"ohi heittäminen/ampuminen, harhaan kulkeminen, eksyminen"

- sanan lopussa shvan jälkeen mykkä alef

H9 חטא chata (238x) mennä harhaan, ampua/heittää ohi; tehdä syntiä (verbi)

לָקוֹחַ לָקוֹחַ־ לָקוֹחוֹת לָקוֹחוֹת־

mask. PBH asiakas "(tavaran/palvelun vastaan)ottaja"

לָקוֹחָה לָקוֹחַת־ לָקוֹחוֹת לָקוֹחוֹת־

H9 לקח lakach (966x) ottaa, tarttua, ostaa, valloittaa (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-lq8.html

מַסֵּכָה מַסֵּכַת־ מַסֵּכוֹת מַסֵּכוֹת־

fem. (mem-nom.) (27x)

- 1. (25x) metallista valettu kuva
- 2. (2x) suojus, peite
- 3. (1x, Jes30_01) juomauhri = נֶסֶךְ (8x) / נֵסֶךְ (3x)
- 4. NH maski, naamari, vrt. engl. mask

H9 נסך nasach (26x) kaataa nestettä, vuodattaa, valaa; peittää (juuri)

נֶחָמָה נֶחָמַת־ נֶחָמוֹת נֶחָמוֹת־

fem. (2x) lohdutus, lohtu, rohkaisu, pelastus

H9 נחם nicham (108x) nif. katua, armahtaa, pi. lohduttaa (verbi)

פָּעוֹט פָּעוֹט־ פָּעוֹטוֹת פָּעוֹטוֹת־

mask. PBH seitsemän- tai kahdeksanvuotias lapsi,

NH pikkulapsi, taapero, vauva, little child, baby, toddler

תּוֹשָׁב תּוֹשַׁב־ תּוֹשָׁבִים תּוֹשָׁבֵי־

mask. (tav-nom.) (14x) asukas, kansalainen

תּוֹשֶׁבֶת תּוֹשֶׁבֶת־ תּוֹשָׁבוֹת תּוֹשְׁבוֹת־

H9 ישב jashav (1036x) istua, istuutua, asettua, olla paikoillaan, asua (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-j3b.html

תַּרְדֵּמָה תַּרְדֵּמַת־ תַּרְדֵּמוֹת תַּרְדְּמוֹת־

fem. (7x) uni, syvä uni "nukutus"

H9 רדם radam (7x) nukkua syvää unta (verbi)

4. EPÄSÄÄNNÖLLISIÄ MUOTOJA

4.1 SPONTAANEJA VIRTUAALISIA KAHDENNUKSIA

Chet-kirjaimen yhteydessä esiintyy joskus spontaani eli oma-aloitteinen kahdennus, so. pitkävokaalinen avotavu muuttuu "omia aikojaan" lyhytvokaaliseksi umpitavuksi.

Esim.

קָטָן קְטַנָּה קְטַנִּים קְטַנּוֹת

ke-tan-na קְטַנָּה *קְטָנָּה

Kahdennus on kurkkuäänteessä kuitenkin vain virtuaalinen eli näkymätön, ts. dagesh chazak -pistettä ei kirjoiteta näkyviin

אָח אָחִי־ \{אַח־\} אַחִים אֲחֵי־

אח אחי אחים אחי

אַחִים (aḥ-ḥim) *אַחִים *אָחִים

mask. (kaat-nom.) (629x) veli "yhteen liittyvä"

- monikon st. abs. muodossa on spontaani eli oma-aloitteinen kahdennus, so. pitkävokaalinen avotavu muuttuu "omia aikojaan" lyhytvokaaliseksi umpitavuksi

- kahdennus on chetissä kuitenkin vain virtuaalinen eli näkymätön, ts. dagesh chazak -pistettä ei kirjoiteta näkyviin
- yks. st. constr. poikkeuksellinen i-päätteinen muoto, NH:ssa rinn. säännönmukainen muoto

אַחֵר אַחֶֹרֶת אֲחֵרִים אֲחֵרוֹת

אחר אחרת אחרים אחרות

*אָחֵר	*אַחֵר	אַחֵר
*אָחֶֹרֶת	*אַחֶֹרֶת	אַחֶֹרֶת

adj. (kaateel-nom.) (166x) toinen, muu

- yksikkömuodoissa on spontaani eli oma-aloitteinen kahdennus, so. pitkävokaalinen avotavu muuttuu "omia aikojaan" lyhytvokaaliseksi umpitavuksi
- kahdennus on chetissä kuitenkin vain virtuaalinen eli näkymätön, ts. dagesh chazak -pistettä ei kirjoiteta näkyviin
- yks. fem. on poikkeuksellinen partisiippien segolaattityyppinen muoto – päätteettömissä adjektiiveissa on muutoin aina a-päätteinen feminiini

בָּחוּר בַּחוּרָה בַּחוּרִים בַּחוּרוֹת

בחור בחורה בחורים בחורות

*בָּחוּרָה	*בַּחוּרָה	בַּחוּרָה
*בָּחוּרִים	*בַּחוּרִים	בַּחוּרִים
*בָּחוּרוֹת	*בַּחוּרוֹת	בַּחוּרוֹת

mask. (pa. pass. partis.) (44x) nuori mies, nuorukainen

- kuninkaan sotaväkeen valitsema nuori mies, so. valittu eli Kristus

fem. PBH nuori nainen, neito, tyttö

- yks. fem. ja monikkomuodoissa on spontaani eli oma-aloitteinen kahdennus, so. pitkävokaalinen avotavu muuttuu "omia aikojaan" lyhytvokaaliseksi umpitavuksi
- kahdennus on chetissä kuitenkin vain virtuaalinen eli näkymätön, ts. dagesh chazak -pistettä ei kirjoiteta näkyviin

4.2 MUITA EPÄSÄÄNNÖLLISIÄ MUOTOJA

בַּעַד בְּעַד־ בעד

mask. & prep. (segol.)

- 1. mask. (1x, Sananl06_26) hinta בַּעַד
- 2. prep. jäljessä, takaa, puolesta בְּעַד

- patach lyhenee poikkeuksellisesti aramealaistyyppisesti katkovokaaliksi prepositiona käytettävässä rakennemuodossa

H2 בעד ba'ad (0/105) kaukana: takana, jälkeen, puolesta, sijasta, kautta (juuri)
https://gen.fi/h2-bcd.html

מִזְבֵּחַ מִזְבַּח־ מִזְבְּחוֹת מִזְבְּחוֹת־ מזבח מזבחות

mask. (mem-nom.) (400x) (veriuhri)alttari, polttouhrialttari
- yks. st. constr. tseirei katoaa
- poikkeuksellisesti monikossa jo st. abs. -muodossa vartalovokaalina aramealaistyyppinen lyhentynyt katkovokaali

H9 זבח zavach (134x) teurastaa uhriksi, uhrata (teuras)uhri (verbi)

מַפְתֵּחַ מַפְתַּח־ מַפְתְּחוֹת מַפְתְּחוֹת־ מפתח מפתחות

mask. (mem-nom.) (3x) avain
- poikkeuksellisesti monikossa jo st. abs. -muodossa vartalovokaalina aramealaistyyppinen lyhentynyt katkovokaali

H9 פתח patach (144x) avata, kaivertaa (verbitaul.)
https://gen.fi/h9-pt8.html